

Sygn. akt I UK 339/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania M. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 września 2017 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 lutego 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 lutego 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...), Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w B. od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 10 marca 2015 r., którym zmieniono jego decyzję i przyznano M. M. prawo do emerytury, zobowiązując ten organ do wyliczenia świadczenia na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.; dalej: „ustawa”).

Sąd drugiej instancji uwzględnił, że ubezpieczona, urodzona w dniu 23 lutego 1946 r., miała ustalone decyzją z dnia 3 listopada 2005 r. prawo do emerytury wcześniejszej, którą pobierała nieprzerwanie od ustania zatrudnienia w dniu 1 listopada 2005 r. Po ukończeniu wieku emerytalnego podlegała ubezpieczeniom społecznym w dniach od 8 do 12 grudnia 2014 r., a w dniu 18 grudnia 2014 r. złożyła wniosek o przyznanie prawa do emerytury z wyliczeniem na zasadach określonych w art. 55 ustawy. Sąd ustalił ponadto, że emerytura wyliczona w ten sposób wynosi 3.503,30 zł brutto i jest wyższa od dotychczas pobieranej przez ubezpieczoną.

W ocenie Sądu drugiej instancji, ubezpieczona spełniła przesłanki uzyskania emerytury w wysokości odpowiedniej do zgromadzonego kapitału, gdyż - jak stanowi art. 55 ustawy - urodziła się przed dniem 31 grudnia 1948 r. i po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego w dniu 23 lutego 2006 r. kontynuowała ubezpieczenie, a o emeryturę wystąpiła po dniu 31 grudnia 2008 r. Sąd drugiej instancji stwierdził, że w omawianym przepisie wymaga się kontynuowania ubezpieczenia po osiągnięciu wieku emerytalnego i z powołaniem się na wskazaną przez Sąd Najwyższy definicję ubezpieczonego, przyjął, że do zastosowania omawianego przepisu nie jest niezbędne nieprzerwane podleganie ubezpieczeniom społecznym, lecz wystarczające jest podleganie im kiedykolwiek po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Tak rozumiany warunek ubezpieczona spełniła.

Skarga kasacyjna organu rentowego została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego polegającego na błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu art. 55 w związku z art. 26 i art. 27 ustawy. Skarżący zarzucił bezpodstawne przyjęcie, że do zastosowania tych przepisów nie jest niezbędne nieprzerwane podleganie ubezpieczeniom społecznym zarówno przed osiągnięciem wieku określonego w art. 27 ustawy, jak i później, do czasu złożenia

wniosku o emeryturę ustawową. Wskazał, że zgodnie z art. 55 ustawy, ubezpieczonemu spełniającemu warunki na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku i wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., emerytura może być obliczona na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53. Jedną z przesłanek wyliczenia emerytury w powszechnym wieku emerytalnym, zgodnie z art. 55 w związku z art. 26 ustawy, jest połączenie w czasie osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego z kontynuowaniem ubezpieczenia, co oznacza brak przerwy w podleganiu ubezpieczeniu w okresie poprzedzającym uzyskanie wieku emerytalnego i późniejszym. Przez kontynuowanie należy rozumieć „nieprzestawanie, czynienie nadal zaczętej uprzednio czynności”. Według Encyklopedii PWN, kontynuacja to „wykonywanie w dalszym ciągu rozpoczętej działalności”. W związku z tym do spełnienia przesłanki kontynuowania ubezpieczenia emerytalnego i rentowego konieczne jest pozostawanie (trwanie) w ubezpieczeniu emerytalnym i rentowym, mimo osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego.

Skarżący podniósł, że należy odróżnić ubezpieczonych, którzy po uzyskaniu statusu emeryta przed osiągnięciem wieku emerytalnego powszechnego podlegali ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, aktywnie uczestnicząc w tworzeniu funduszu ubezpieczeń społecznych od osób, które tylko kilka dni przed złożeniem wniosku o przeliczenie emerytury na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wykonywały umowę zlecenia. Wskazał na *ratio* tej regulacji jako odpłaty za kontynuowanie opłacania składek.

Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy oraz zasądzenie na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Osobom urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. przysługuje na podstawie art. 27 ustawy emerytura stanowiąca sumę składników wymienionych w art. 53 ust. 1 ustawy, obliczana jako procent kwoty bazowej oraz okresów składkowych i nieskładkowych, wyliczony według wskaźników wskazanych w

art. 53 ust. 1 pkt 2-3 (formuła zdefiniowanego świadczenia), z uwzględnieniem art. 55. Oznacza to, że dla niektórych osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. przewidziana została możliwość obliczenia emerytury według wartości zgromadzonych składek, na zasadach określonych w art. 25 i 26 ustawy, obowiązujących osoby urodzone po dniu 31 grudnia 1948 r., które otrzymują emeryturę stanowiącą iloraz podstawy wymiaru i średniej dalszej długości trwania życia (formuła zdefiniowanej składki). Możliwość skorzystania z nowej formuły dotyczy tych osób, które po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego kontynuowały ubezpieczenie emerytalne i rentowe (obowiązkowe lub dobrowolne), a z wnioskiem o emeryturę wystąpiły po dniu 31 grudnia 2008 r.

W wyroku z dnia 7 listopada 2013 r., II UK 143/13 (niepubl.) Sąd Najwyższy uznał, że art. 55 ustawy „zrównuje” w pewnym sensie sytuację osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. z sytuacją osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które - jeśli nabyły prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym albo do tzw. emerytury wcześniejszej - mogą, osiągając powszechny wiek emerytalny, złożyć wniosek o ustalenie prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym, wyliczanej według art. 26 ustawy. W związku z tym przyjął, że jeżeli istnieje możliwość obliczenia emerytury przysługującej ubezpieczonemu urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego oraz z wnioskiem o przyznanie emerytury wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r., to organ rentowy jest zobowiązany obliczyć należne mu świadczenie emerytalne zarówno według dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53), jak i według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55), a następnie przyznać mu emeryturę w wyższej wysokości (art. 55 w związku z art. 100 ust. 1 ustawy).

Sąd Najwyższy uznał także, że emeryt pobierający emeryturę przyznaną i obliczoną niezgodnie z wnioskiem emerytalnym (wadliwie) na podstawie dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53 ustawy o emeryturach i rentach) nie traci prawa do ustalenia korzystniejszej wysokości emerytury „kapitałowej” (art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy), jeżeli kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz gdy z wnioskiem o przyznanie tej emerytury wystąpił po dniu 31 grudnia 2008 r. (por. wyrok Sądu Najwyższego z

dnia 4 września 2013 r., II UK 23/13, OSNP 2014 nr 6, poz. 85). Z motywów tego orzeczenia wynika, że także emeryt, który po ustaleniu i pobraniu emerytury był osobą czynną zawodowo i z tego tytułu kontynuował obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe, zachował status ubezpieczonego spełniającego warunki do uzyskania najkorzystniejszego wymiaru należnego mu świadczenia emerytalnego, w tym do jego obliczenia metodą „kapitałową”.

Przedstawione poglądy wskazują na kierowanie się przy wykładni art. 55 ustawy brzmieniem przepisu, z dostrzeżeniem warunku, by emerytura obliczona na podstawie art. 26 była wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53. Zresztą emerytura wyliczona w formule zdefiniowanej składki jest zawsze wyższa od obliczonej w formule zdefiniowanego świadczenia, należy więc przyjąć, że możliwość skorzystania z art. 55 ustawy została przez ustawodawcę określona ściśle i nie dopuszcza wykładni rozszerzającej. Ustawodawca wyraźnie przewidział możliwość zastosowania art. 55 ustawy tylko do osób spełniających warunki uzyskania emerytury na podstawie art. 27, które kontynuowały ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego.

Zasadnicze znaczenie dla zastosowania art. 55 ustawy ma utrzymywanie przez osobę w nim określonej statusu osoby ubezpieczonej (art. 4 ust. 13 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) oraz stwierdzenie, że status ten zachowują osoby, które przeszły na emeryturę, jeżeli po nabyciu prawa podlegają obowiązkowym lub dobrowolnym ubezpieczeniom społecznym (art. 13 i 14 u.s.u.s.). Po to jednak, żeby „wejść” do nowego systemu obliczania emerytur, konieczne jest kontynuowanie pozostawania w ubezpieczeniu i wstrzymanie się z realizacją nabytego prawa do czasu, kiedy nowe reguły zaczną działać, co wskazuje na określenie podmiotowego zakresu art. 55. Traktuje się zawartą w nim regulację jako uprawnienie do przeliczenia emerytury przyznanej na podstawie art. 27 ustawy przez wszystkich ubezpieczonych, którzy nadal, po uzyskaniu statusu emeryta, opłacają składki na ubezpieczenie społeczne emerytalne i rentowe, przez co pomnażają swoje konto, pod warunkiem jednak, by wystąpili z wnioskiem o emeryturę nie wcześniej niż po dniu 31 grudnia 2008 r., czyli by nie mieli ustalonego prawa do emerytury przed wskazaną datą.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13 (OSNP

2013 nr 21-22, poz. 257) wytłumaczono więc sformułowanie „kontynuował ubezpieczenie” jako oznaczające emeryta, który nie rozwiązał stosunku pracy, nawiązując do zmian prawa po wejściu w życie art. 103 ust. 2 a ustawy (art. 2 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz. U. Nr 9, poz. 118). Przed tą zmianą prawo do emerytury przysługiwało bez względu na rozwiązanie stosunku pracy, a po niej ulegało zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Sąd Najwyższy stwierdził, że warunek kontynuowania ubezpieczenia i wystąpienia z wnioskiem po dniu 31 grudnia 2008 r. miał umożliwić wyliczenie emerytury w tzw. formule zdefiniowanej składki, biorąc pod uwagę, że sposób wyliczania emerytury przewidziany w art. 55 w związku art. 26 ustawy zaczął obowiązywać od dnia 1 stycznia 2009 r.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego, poczynwszy od uchwały z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13, przesłankę kontynuowania ubezpieczenia wiązano z dalszym, nieprzerwanym zatrudnieniem. Uznawano, że przesłanka ta została spełniona, jeżeli w dniu ukończenia powszechnego wieku emerytalnego ubezpieczony pozostawał w ubezpieczeniu i kontynuował je bez przerwy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2013 r., II UK 143/13, OSNP 2014 nr 10 poz. 148, z dnia 6 kwietnia 2016 r., II UK 78/15, niepubl. oraz z dnia 8 marca 2017 r., II UK 755/15, niepubl.). Należy zatem stwierdzić, że zwrot „kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie (art. 27 ustawy o emeryturach i rentach) wieku emerytalnego” należy odczytywać jako konieczność pozostawiania w wymienionych ubezpieczeniach w dniu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, nieskorzystanie z powstałego w tym dniu prawa do emerytury i pozostawanie w ubezpieczeniu po tym dniu.

Wzmocnieniem zaprezentowanego poglądu jest art. 108 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który - chociaż nie dotyczy obliczenia, lecz przeliczenia emerytury - przewiduje podobną przesłankę. W tym przepisie

ustawodawca posłużył się zwrotem „jeżeli po dniu, od którego przyznano emeryturę (...), emeryt podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (...)”. Reguły wykładni językowo-logicznej nakazują nadawanie odmiennych znaczeń różnym pojęciom wykorzystywanym w jednym akcie prawnym, zatem konfrontacja pojęcia „podlegania ubezpieczeniu po dniu” z wykorzystanym w art. 55 ustawy o emeryturach i rentach zwrotem „kontynuowanie ubezpieczeń po osiągnięciu wieku” skłania do wniosku, że o ile w pierwszej sytuacji możliwe jest zastosowanie przepisu względem osoby, która rozpoczęła stosunek ubezpieczenia po wskazanym w przepisie dniu, o tyle drugi zwrot wskazuje na okresowość i ciągłość podlegania ubezpieczeniom, która powinna rozpocząć się co najmniej w dniu osiągnięcia wieku emerytalnego i trwać po tym dniu. Należy zatem podsumować, że osoba, która nie podlegała w dniu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu, nie kontynuowała tych ubezpieczeń po tym dniu, lecz przystąpiła do nich dopiero po osiągnięciu wieku emerytalnego, nie spełnia jednej z przesłanek zawartych w art. 55 ustawy o emeryturach i rentach.

Stanowisko takie dyktuje również ekonomiczna analiza wyników przyjętych sposobów obliczania emerytury w art. 26 i 53 ustawy przy tych samych parametrach stażu ubezpieczeniowego i podstawy wymiaru składek oraz korzystnością (co do zasady) dłuższego pozostawania w ubezpieczeniu, co jest możliwe tylko w przypadku osób, które podlegały ubezpieczeniom przez odpowiednio długi okres i osiągały wysokie przychody. Uzasadnia to – w stanie faktycznym niniejszej sprawy – uwzględnienie zarzutu naruszenia art. 55 w związku z art. 26 i 27 ustawy, że wskazaniem, że obliczenie emerytury na zasadach wynikających z art. 26 w związku z art. 55 ustawy możliwe jest tylko w razie kontynuowania ubezpieczenia po ukończeniu wieku emerytalnego tj. podlegania obowiązkowo lub dobrowolnie ubezpieczeniom społecznym w sposób ciągły, nieprzerwany w dniu i po dniu osiągnięcia wieku emerytalnego zasadniczo do czasu zgłoszenia wniosku o emeryturę, nie wcześniej, niż po dniu 21 grudnia 2008 r.

W okolicznościach sprawy będącej podłożem skargi kasacyjnej ujawnia się oczywistość braku kontynuacji ubezpieczenia *per se*. Ubezpieczenie ustało z chwilą

przyznania prawa do emerytury wcześniejszej w dniu 1 listopada 2005 r., a ponownie zostało nawiązane dopiero w dniu 18 grudnia 2014 r. Wylacza to możliwość subsumcji pod normę art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

r.g.